

NĂGĂRJUNA

Epistolă către un prieten
ȘI ALTE LUCRĂRI ESENȚIALE

Comentariu de
VENERABILUL RENDAWA, ZHÖ-NU LO-DRÖ

Traducere din limba tibetană de
Geshe Lobsang Tharchin și Artemus B. Engle

Traducere în limba română și îngrijire ediție:
Mircea-Alin Tocaciu

EDITURA HERALD
București

CUPRINS

Cuvânt înainte la ediția în limba română	5
Nota editorului tibetan	7
Prefață	8
Despre traducere	9
O biografie a Venerabilului Rendawa	13
O biografie a lui Ācārya Nāgārjuna	19
EPISTOLĂ CĂTRE UN PRIETEN (SUHRLLEKHA)	31
PARTEA ÎNTÂI: <i>O recomandare de a lua aminte</i>	63
PARTEA A DOUA: <i>Învățătura efectivă</i>	69
(A) <i>Sfaturi generale referitoare la practicile virtuose</i>	70
CAPITOLUL 1: Sfaturi generale pentru laici și laice, cât și pentru cei care au renunțat la viața laică	71
CAPITOLUL 2: Învățături orientate în principal către laici	93
CAPITOLUL 3: Instrucțiuni pentru capii de familie și pentru cei ce și-au părăsit căminul, referitoare la dobândirea stărilor superioare și a supremei beatitudini	130
(B) <i>Dezvoltarea aversiunii față de Saṃsāra prin contemplarea defectelor sale</i>	167
CAPITOLUL 4: Prezentarea pe scurt și amănunțit	168
(C) <i>Urmarea Căii, după ce am contemplat virtuțile Nirvānei</i>	197

CAPITOLUL 5: Ceea ce este comun tuturor vehiculelor	198
CAPITOLUL 6: Urmarea Căii Mahāyāna, împreună cu rezultatul său	221
Anexe	227
Anexa 1: Esența apariției dependente	229
Anexa 2: Imn [lui Buddha], Cel care transcende lumea	232
Anexa 3: Șaizeci de versete despre judecata rațională	238
Un rezumat al cărții	250

CUVÂNT ÎNAINTE
LA EDIȚIA ÎN LIMBA ROMÂNĂ

Cu excepția Celui Iluminat, marele maestru buddhist indian Nāgārjuna este considerat personalitatea cea mai de seamă, fiind renumit în special ca marele lămuritor al Madhyamikăi, filosofia Căii de Mijloc din buddhism. Lucrările sale conțin deopotrivă sfaturi foarte practice oferite oamenilor din toate categoriile – cum ar fi regi, miniștri, oameni obișnuiți, și meditari.

Textul numit „Epistolă către un prieten” (skt.: *Suḥr̥llekha*, tib.: *shepai dring yig*) este o operă de căpătâi care face parte din vasta colecție a lucrărilor majore ale acestui Maestru, lucrări ce acoperă toate domeniile cunoașterii – sūtre, tanre, medicină, arte și filosofie socială.

Scrierea este compusă sub forma unor sfaturi oferite de către Nāgārjuna unui prieten foarte bun, și în același timp și discipol – regele Gautamiputra. Textul conține rezumatul întregii practici a buddhismului și este compus în special pentru laicii care doresc să integreze învățăturile lui Buddha în viața cotidiană.

Așadar, timp de multe secole, pe vremea când buddhismul încă prospera în India, acest text a devenit un fel de Biblie pentru toată lumea. Mulți oameni îl știau pe de rost datorită formei sale concise. Acesta a fost unul dintre textele buddhiste cele mai răspândite, o „carte a tuturor oamenilor” din India.

La fel, și în Tibet, în China, ș.a.m.d., oriunde a înflorit buddhismul Mahāyāna, acest text s-a bucurat mereu de prețuire și a fost și continuă să fie folosit ca îndrumător pentru adepții serioși. De asemenea, există o serie de comentarii scrise de mai mulți maeștri indieni și tibetani.

De aceea, mi se pare îmbucurător faptul că această operă prețioasă a maestrului Nāgārjuna este acum accesibilă și cititorilor români, datorită laborioasei traduceri a lui Alin Tocaciu.

Gonsar Tulku Rinpoche
Director al Centrului de Înalte Studii Tibetane
Mont-Pelerin, 22 august 2014

PREFAȚĂ

Uimitoarea învățătură cunoscută ca *Epistolă către un prieten* a fost oferită regelui Dechö Zangpo de către Ārya Nāgārjuna, acel măreț fondator prezis mai devreme de către Buddha, drept un bărbat ce se va îngriji de învățăturile Mahāyāna. Aceste preziceri se găsesc în lucrări cum ar fi *Laṅkāvatara Sūtra* și *Tantra Elementară a lui Mañjuśrī*.

Comentariul prezent al lucrării lui Ārya Nāgārjuna a fost compus de venerabilul maestru Zhön-nu Lo-drö, „Kumāra Mati”, care a înțeles complet aspectele cruciale din cuvintele lui Buddha, și a cărui faimă a strălucit apoi atât de luminos.

Comentariul a fost tradus în limba engleză de către Geshe Lobsang Tharchin, care și-a desăvârșit studiile în Tibet – învățând de la numeroși cărturari de vază, în timp ce a studiat intens operele clasice ale buddhismului în decursul mai multor ani petrecuți în colegiul sMad de la Sera – una dintre cele trei mari universități monastice ale Tibetului.

Această publicare a *Epistolei* împreună cu explicația ei a fost pregătită de către Biblioteca de Lucrări și Arhive Tibetane pentru publicul larg, incluzând aici și oamenii de alte naționalități care manifestă un interes activ față de religia buddhistă. Mă rog și cred cu tărie că această lucrare va ajuta la răspândirea largă a unei bucurii, păci și fericiri fără egal, atât temporare cât și finale, și că va ajuta ființele din întreaga lume, indiferent de naționalitatea lor, să obțină ochii limpezi ai deplinei înțelepciuni, calea desăvârșită către stările superioare și către binele perfect.

Lobsang Yeshe,
Yongzin Trijang Trulku,
Tutore adjunct al Sfinției Sale Dalai Lama

O BIOGRAFIE A LUI ĀCĀRYA NĀGĀRJUNA

Ācārya Nāgārjuna, așa cum este cunoscut pretutindeni, a fondat tradiția buddhistă Mādhyamika. Apariția lui a fost vestită în numeroase Sūtre, printre care *Laṅkāvatāra*, *Mañjuśrīmūlakalpa*, *Mahāmegha*, și *Mahābherī*.

La patru sute de ani după Nirvāṇa lui Buddha Śākyamuni, a trăit în partea de sud a Indiei – într-un ținut numit Vidarbha (literalmente: „Ținutul Palmierilor”)¹ – un brahman prosper care nu avea niciun fiu. În vis, i-a apărut un semn care îi arăta că, dacă va oferi omagii la o sută de brahmani, i se va naște un fiu. El a făcut astfel, rugându-se sincer ca dorința lui arzătoare să-i fie îndeplinită, și zece luni mai târziu i s-a născut un fiu.

Nou-născutul a fost dus la un prezicător, care a spus că deși copilul avea într-adevăr semnele unei persoane excepționale, va trăi doar șapte zile. Speriați, părinții au întrebat dacă nu s-ar putea face ceva pentru a-i schimba soarta. Prezicătorul le-a răspuns că dacă vor oferi de mâncare la o sută de persoane, atunci copilul va trăi șapte zile, iar dacă vor aduce ofrande la o sută de călugări, el va trăi șapte ani, și că nu se poate face nimic mai mult. Părinții au făcut cea de-a doua ofrandă indicată. Când cei șapte ani urmau să se încheie, ei l-au trimis pe băiat într-o călătorie, însoțit de câțiva servitori – pentru că nu ar fi putut îndura vederea cadavrului fiului lor.

În timp ce călătoreau, băiatul a avut o viziune a zeului Khasarpaṇa (o manifestare a lui Ārya Lokeśvara). Puțin mai

---

¹ Conform versetelor de prefață ale comentariului Venerabilului Rendawa.

târziu, grupul a ajuns la marea mănăstire Nālanda. În timp ce stăteau lângă sălașul unui brahman numit Sāraha, copilul a rostit câteva versuri. Brahmanul i-a auzit versurile și a invitat grupul înăuntru. El i-a întrebat despre călătorie, și cum de au ajuns la Nālanda. Unul dintre însoțitori i-a spus povestea băiatului și i-a relatat și despre moartea sa iminentă. Sāraha a răspuns că dacă băiatul ar abandona viața lumească prin depunerea unui jurământ de renunțare, atunci ar exista o cale de a evita nenorocirea. Băiatul a fost de acord și a fost inițiat prima dată în „Maṇḍala lui Amitābha care îl învinge pe Stăpânul Morții”. După aceea a fost instruit să recite mantră dhārani. În special, în ajunul celei de-a șaptea aniversări, el a recitat mantră pe tot parcursul nopții, și astfel a evitat întâlnirea cu Stăpânul Morții.

Când a împlinit opt ani, băiatul a depus jurământul de renunțare și a început să studieze științele tradiționale. El a studiat și scripturi aparținând tuturor marilor școli ale buddhismului. Ceva mai târziu el și-a reîntâlnit părinții, după care i-a cerut acelui brahman Sāraha să îl instruiască în învățăturile esoterice ale tratatului *Śri Guhya Samāja*. I-au fost predate Tantrăle potrivite, împreună cu instrucțiunile orale complete. Apoi, după ce a înaintat o cerere formală către starețul mănăstirii, el a fost complet ordonat în calitate de călugăr, și a devenit cunoscut ca Bhikṣu Śrīmanta.

Fiind o ființă vegheată de Mañjuśrī [n.t. Ārya Bodhisattva al Înțelepciunii transcendente] în toate viețile, călugărul a găsit ocazii pentru a asculta întreaga Dharma, atât din Sūtre cât și din Tantră, de la învățătorul Bodhisattva numit Ratna Mati – care era o manifestare a lui Mañjuśrī în aspectul său de „tinerețe divină”. În acest fel, Śrīmanta a ajuns să fie un maestru împlinit al Dharmei.

Mai târziu, a fost o mare foamete, care a lăsat Saṅgha din Nālanda fără mijloace de subzistență. Abatele Sthavira Rāhula Bhadra l-a numit pe Bhikṣu Śrīmanta ca administrator al Saṅghăi. Deși foamea a durat 12 ani și a redus foarte mult populația din ținutul Magadha, călugărul a reușit să susțină Saṅgha folosindu-și cunoștințele de alchimie. El a obținut această cunoaștere de la un brahman priceput în alchimie, în felul următor: Bhikṣu a pregătit mai întâi două frunze de santal pentru puterea superioară (Siddhi) a Repeziunii Picioarelor². Ținând o frunză în mână și pe cealaltă ascunsă în talpa încălțărilor, el s-a dus pe o insulă îndepărtată unde locuia brahmanul, și i-a cerut să îi predea învățătura „elixirului care transformă metalele obișnuite în aur”.

Brahmanul s-a gândit că străinul trebuie să fi avut o amuletă specială care i-a permis să ajungă pe insulă. Doritor să o obțină, i-a spus călugărului: „Cunoașterea trebuie schimbată pe cunoaștere, sau compensată cu aur”. Călugărul Śrīmanta a răspuns: „Bine, atunci vom face schimb de cunoaștere” și i-a dat brahmanului amuleta pe care o ținea în mână. Gândindu-se că vizitatorul nu mai putea pleca acum de pe insulă, brahmanul i-a dat instrucțiunile. Folosindu-se de frunza pe care o păstrase în talpa încălțărilor, călugărul s-a întors în Magadha. Astfel, a fost capabil să ofere Saṅghăi din Nālanda toate cele necesare, prin transformarea în aur a unor mari cantități de fier, cu ajutorul elixirului alchimic.

La o vreme după aceasta, Bhikṣu Śrīmanta a slujit ca stareț la Nālanda. El i-a apreciat și respectat foarte mult pe membrii Saṅgha care studiau și urmau în mod corect cele Trei Antrenamente, și i-a alungat pe călugării și śramaṇa care

---

² O pricepere supranaturală care permite călătoria cu viteze foarte mari, fără efort.

erau corupți din punct de vedere moral. El are reputația de a fi alungat aproximativ opt mii de călugări.

În această perioadă, Bhikṣu Śaṣkara a compus un tratat numit *Ornamentul Cunoașterii*. Acesta a fost scris în 12.000 de versete și reprezenta o încercare de a discredita învățătura Mahāyāna. Cu ajutorul logicii, Bhikṣu Śrīmanta a reușit să infirme complet toată argumentația. El a infirmat și multe alte tratate care negau validitatea Mahāyānei. Odată, într-un loc numit Jaṭasamghāta, el a învins în dezbateri cinci sute de cărturari nebuddhiști, pe care i-a și convertit la buddhism prin înfrângerea vederilor lor greșite.

Pe când Ācārya preda Dharma din Tripiṭaka mai multor adepți, doi tineri care erau de fapt emanații ale Nāgașilor³ au venit la el căutând Dharma. În prezența lor, toată zona a fost umplută de mirosul de santal. La plecarea lor mirosul a dispărut, iar când s-au întors mirosul a revenit și el. Ācārya i-a întrebat care este motivul pentru acest fenomen, și tinerii au răspuns că sunt fiii regelui Nāga, Takṣaka. Ei s-au uns cu esență de santal ca protecție în fața impurităților umane.

Ācārya le-a cerut să îi dea niște santal pentru o imagine a Tārei, și să îl ajute și la construcția de temple. Cei doi tineri au răspuns că trebuie să-și întrebe tatăl, după care au plecat. Ei s-au întors după două zile și i-au spus lui Ācārya că vor face așa cum a cerut, dar numai dacă el însuși va merge în Tărâmul Nāgașilor. Conștient de beneficiul pentru toate ființele simțitoare care ar fi decurs din călătoria sa în acest tărâm, Ācārya a călătorit la Nāgași, unde regele Takṣaka și alți Nāga cu mintea cinstită și integră i-au oferit nenumă-

---

³ n.t. Nāga: ființe în stadiul de zeu minor, care locuiesc pe Muntele Meru (unde îi păzesc pe zei de atacurile semizeilor), în apă și în peșteri, care au o formă asemănătoare șerpilor; unii pot lua temporar o formă umană.

rate ofrande. Mahātmā⁴ a predat năgașilor Dharma conform tuturor rugăminților lor, oferindu-le o satisfacție atât de mare încât aceștia l-au rugat să rămână permanent printre ei. El le-a răspuns: „deoarece am venit aici pentru a obține *Prajñapārāmīta Sūtra* în 100.000 de versete și «lutul năga» – care este necesar pentru construcția templelor și a stūpelor – nu pot să rămân acum. Poate voi reuși să mă întorc în viitor”.

După ce a obținut versiunea extinsă a Mamei Buddhașilor⁵, câteva texte mai scurte ale *Prajñā Pāramitā* și cantități mari de lut năga, Ācārya s-a pregătit pentru întoarcerea în lumea noastră, în Jambūdvīpa⁶. Se spune că pentru a fi siguri că Ācārya se va întoarce în ținutul lor, năgașii au ținut ascunsă o mică parte de la sfârșitul celor 100.000 de versete. Partea care lipsește – ultimele două capitole din *Sūtra* neprescurtată despre *Prajñapārāmīta* – a fost înlocuită cu capitolele corespunzătoare din *Prajñapārāmīta Sūtra* în 8.000 de versete. Acesta este motivul pentru care ultimele două capitole din cele două *Sūtre* sunt identice.

După obținerea sūtelor *Prajñā Pāramitā*, Ācārya a sporit considerabil influența tradiției Mahāyāna. Atunci când a predicat Dharma în parcul mănăstirii, Năgașii au săvârșit în onoarea lui diferite acte de venerație, cum ar fi cei șase șerpi formând o umbrelă care să îl protejeze de soare. Devenind astfel un Lord al Năgașilor, Ācārya a fost numit „Năga”. Datorită priceperii sale în răspândirea Dharmei Mahāyānei, care semăna cu viteza și cu precizia faimosului arcaș numit Arjuna, el a devenit cunoscut și ca „Arjuna”.

⁴ n.t. Epitet însemnând „suflet măreț”, care aici se referă la Ārya Nāgārjuna.

⁵ n.t. *Prajñapārāmīta Sūtra*.

⁶ n.t. Nume mitic al subcontinentului indian.

„EPISTOLĂ CĂTRE UN PRIETEN”
(SUHRLLEKHA)

(1)

*Virtuosule, demn de ceea ce este bun,
Am compus aceste „rime nobile” pentru a-ți insufla
Aspirația pentru meritul apărut din învățăturile lui
Sugata.
Este o învățătură scurtă, la care trebuie să iei aminte.*

(2)

*Înțelepții venerază figuri ale Buddhașilor făcute din lemn
Sau din alte materiale, oricum ar fi ele. Tot astfel,
Deși acest poem al meu poate fi nereușit, nu îl disprețui,
Pentru că se bazează pe textele Sfintei Dharma.*

(3)

*Deși poate că ai înțeles chiar toate
Vorbele extraordinare ale Mărețului Muni,
Nu cumva ceea ce este făcut din ghips alb
Devine și mai alb în lumina Lunii de iarnă?*

(4)

*Jina a proclamat Cele Șase Reamintiri –
Buddha, Dharma, Sangha,
Generozitatea, moralitatea și divinitățile.
Reamintește-ți fiecare dintre virtuțile lor.*

(5)

*Practică în mod constant cele zece căi ale karmei virtuose –
În corp, în vorbire și în minte.*

*Abține-te de la intoxicanți și de la cele asemănătoare,
Desfată-te într-un mod de viață virtuos.*

(6)

*Recunoscând averea ca fiind efemeră și fără esență,
Străduiește-te în mod corect, făcând acte de generozitate
Față de călugări, brahmani, săraci și prieteni.
Pentru viitor, cel mai bun prieten este generozitatea.*

(7)

*Trebuie să practici moralitatea neștirbită, nu degradată –
Ci imaculată, nepătată și necoruptă.
Moralitatea a fost declarată drept fundația tuturor
virtuților,
Așa cum este Pământul pentru toate lucrurile, fie că
se mișcă, fie că nu.*

(8)

*Generozitatea, moralitatea, răbdarea, efortul, meditația
Precum și înțelepciunea: dezvoltă aceste nemăsurabile
Păramite, și – după ce ai traversat marea
Existenței – devino Conducătorul Victorioșilor.*

(9)

*Orice familie care își respectă tatăl și mama
Va fi vizitată de Brahma și de învățătorii religioși.
Membrii săi vor fi renumiți pentru că îi venerază,
Iar mai târziu vor intra în stările superioare.*

(10)

*Când cineva se ferește să vatăme, se ferește de hoție,
De contact sexual, de minciună, de alcool,
De dorința de a mânca la momente nepotrivite, de un jilț înalt,
De cântece, de dansuri și de diferite feluri de bijuterii,*

(11)

*Și urmează aceste opt precepte
Imitând practica morală a Arhaților,
Aceasta e poșadha – ce conferă atât bărbaților cât și femeilor
Corpul atrăgător al unei zeități din tărâmul dorinței.*

(12)

*Să vezi ca pe niște dușmani lăcomia, viclenia,
Înșelăciunea, atașarea, lenea, trufia,
Poftele carnale și ura, îngâmfwarea datorită măreției
Familiei, a aspectului fizic, a învățării, a sănătății și a
autorității.*

(13)

*Muni a declarat atenția conștientă ca fiind calea nemuririi,
Iar neatenția ca fiind calea morții.
De aceea, practică neîncetat și cu respect atenția conștientă,
Pentru a dezvolta dharmele virtuoaase.*

(14)

*Frumoasă ca Luna eliberată din nori
Este persoana care a fost neatentă și acum a devenit atentă –
La fel ca Nanda, Aᅅgulimāla,
Ajātaśatru și Udayana.*

(15)

*Nu există o austeritate atât de mare ca răbdarea –
Prin urmare nu ceda în fața furiei.
Prin înfrângerea mâniei, Buddha a spus
Că se atinge starea de non-întoarcere.*

(16)

*„Această persoană m-a insultat, aceasta m-a lovit sau
M-a învins, aceea mi-a furat averea.”
Asemenea resentimente generează conflict;
Persoana care abandonează resentimentul doarme liniștită.*

(17)

*Înțelege gândurile ca fiind asemenea figurilor
Desenate pe apă, pe pământ sau în piatră.
Pentru o stare perturbată a minții, primul fel e cel mai bun;
Pentru o aspirație la Dharma, cel mai bun este ultimul.*

(18)

*Jina a declarat vorbirea unei persoane ca fiind de trei feluri –
Plăcută, adevărată și nepotrivită:
Ca mierea, ca floarea și ca murdăria.
Ultima trebuie abandonată.*

(19)

*Persoanele sunt de patru feluri: cele care merg
De la lumină și ajung la lumină, de la întuneric
Și ajung la întuneric, de la lumină la întuneric,
Și de la întuneric la lumină. Fii ca prima dintre ele.*